

A close-up portrait of a woman with a serious expression, looking directly at the camera. Her hair is dark and pulled back. The background is a dramatic, fiery scene of a village at night, with buildings on fire and a dark, smoky sky. The overall color palette is dominated by reds, oranges, and dark browns, creating a sense of danger and intensity.

SOFIA
SJÖHOLM

HETA
LIISAN-
TYTTÄREN
ISOVIHA

DOCENDO

**HETA
LIISAN-
TYTTÄREN
ISOVIHA**

SOFIA
SJÖHOLM

**HETA
LIISAN-
TYTTÄREN
ISOVIHA**

DOCENDO

*Äidilleni ja Eeville,
jotka toimivat koelukijoina.*

Ensimmäinen painos

© Sofia Sjöholm ja Docendo 2026

www.docendo.fi

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Lönnotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

Sitaatit:

s. 90–91: muunnelmia lastenlorusta Pakeneva: SKVR I3 1948, ID: skvr01119480, Ahvenj. Meril. n. 2393. 89. Iro Tjermijeff; kuullut ven.-karjalaisilta, ja SKVR XIII2 6617, ID: skvr13066170, Säkkijärvi, Kolhola. Alava 55. 90. Anni Toivar, 39 v.

Kansi: Timo Numminen

Graafinen suunnittelu ja taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-850-669-0

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:

tuotevastuu@docendo.fi

Osa 1

”Ryssät tulevat!” käheä ääni kuiskasi ruotsiksi, ja Hetan silmät rävähtivät auki. Oli vuosi 1712, Heta oli vielä nuori nainen, ja hän työskenteli emännöitsijänä luutnantin virkatalossa. Sinä iltana hän oli ollut niin väsynyt päivän töistä, että hän oli nukahtanut istualleen vaalea pää pöydän kantta vasten, yllään tumma villaleninki ja sylissä parsittava sukka.

”Ryssät tulevat!” ääni toisti, ja Heta kohotti päätään. Kuun valaisema keittiö näytti samalta kuin aina, leivinuuni kohosi jyrkänä nurkassa, ja kiiltävät kuparipadat riippuivat siisteissä riveissä hirsiseinillä. Seinänvieruspenkillä huovan alla erottui kaksi vierekkäin makaavaa, kuorsaavaa hahmoa, talon piika ja renki. Heta luuli jo nähneensä unta, mutta sitten hän käänsi päätään ja näki ovella seisovan pitkän, tumman siluetin. Heta oli vähällä kirkaista mutta huomasi, että siluetti nojasi vasemmalla kädellään keppiin tutunnäköisesti. ”Rutger-herra, tekö se olette?” hän kuiskasi.

Rutger säpsähti rajusti ja kohotti oikeaa kättään, ja silloin Heta näki pistoolin. Kauhusta jähmettyneenä Heta tuijotti nuorta isäntäänsä.

Rutger otti haparoivan askeleen eteenpäin, ja kuun valo lankesi hänen päälleen. Hänellä oli yllään Ruotsin armeijan tummansininen takki, keltaiset polvihousut ja kiiltävät reisimittaiset saappaat. Hänen tavallisesti niin komeat kasvonsa olivat vääntyneet rumaan irveeseen, ja tummien silmien katse oli lasittunut. ”Ne tulevat ja

raahaavat meidät kaikki idän orjamarkkinoille”, Rutger kuiskasi. Pistoolia pitelevä käsi tärisi hallitsemattomasti, ja Heta pelkäsi, että mies painaisi vahingossa liipaisinta.

Pakottaen äänensä rauhalliseksi Heta sanoi ruotsiksi: ”Herra, te näette taas pahaa unta.”

Rutger hätkähti rajusti ja kääntyi katsomaan Hetaa. Nyt aseensa piippu osoitti suoraan naisen sydämeen.

”Ei, älkää!” Heta kiljaisi. ”Minä tässä, Heta, teidän emännöitsijänne!”

Rutger tuijotti Hetaa lasittunut katse silmissään, pistoolia pitelevä käsi nytkähteli kouristuksenomaisesti.

Nyt minä siis kuolen ja voi hyvä Jumala älä anna minun joutua helvettiin, Heta ajatteli, mutta äkkiä Rutgerin ote pistoolista kirposi, ja ase putosi kolahtaen lankkulattialle. Vaistomaisesti Heta ojensi jalkaansa ja potkaisi aseensa syrjään.

Heta tajusi pidättäneensä hengitystään. Hän huokaisi syvään helpotuksesta.

Rutgerin kasvoilla oli järkyttynyt ilme, hän lysähti istumaan puulaatikon kannelle ja hautasi kasvot käsiinsä.

Keittiön perältä kuului kiihtynyttä supinaa. Heta kääntyi katsomaan. Seinänvieruspenkillä saman huovan alla makasi kaksi ihmistä. Toinen oli talon piika Lusi Kallentytär, hänen oranssinpunainen tukkansa oli pörössä, ja pisamaisilla tytönkasvoilla oli säikähtänyt ilme. Toinen oli vielä hontelo ja lapsenkasvoinen renki Niilo Antinpoika, joka nousi ylös pelkkä paita yllään ja asettui seisomaan suojelevasti Lusin eteen.

Niilo tuijotti Rutgeriä silmät suurina ja kuiskasi suomeksi: ”Perkele, eihän tässä talossa uskalla enää nukuakaan!”

Puna levisi Rutgerin kasvoille, ja Heta tiesi, että isäntä oli kuullut rengin sanat.

Heta mulkaksi Niiloa ja sähisi puoliääneen: ”Varo vähän miten puhut isännästäsi!”

Niilo pyöräytti silmiään ja sanoi pilkalliseen sävyyn: ”Kyllä, rouva emännöitsijä.”

Katse lattiassa Rutger sanoi: ”Tuota... suokaa anteeksi tämä välikohtaus.” Hän tarttui keppiinsä ja yritti nousta pystyyn, mutta hänen polvensa pettivät ja hän oli vähällä kaatua.

Heta riensi auttamaan ja talutti miehen ulos keittiöstä. Yhdessä he kompuroivat läpi kylmän ja pimeän eteisen, ja he astuivat Rutgerin kamariin. Hämärässä huone näytti miltei hylätyltä, sillä hienot kukkatapetit olivat kuoriutuneet irti monesta kohtaa, sohvan sametti-verhoilu oli täynnä reikiä, ja yhdessä nurkassa nökötti ämpäri, johon tipahteli hiljakseen vesipisaroita vuotavasta katosta. Syksyinen viima tunkeutui sisään rikkinäisen ikkunaruuudun jättämästä reiästä ja tanssitti Hetan myssyn alta karanneita vaaleita niskahiuksia.

Rutger kaatui suureen katosvuoteeseensa ja sanoi synkästi: ”Kuvittele mitä isäni sanoisi, jos näkisi miten heikko minusta on tullut.”

”Herra, te ette saa puhua tuolla lailla. Kaikki sanovat, että te olette sankari, että te pelastitte Viipurissa 14 naista vihollisen kynsistä.”

”Kuka tahansa sotilas olisi toiminut samoin.”

”Ei. Monikaan sotilas ei vaarantaisi henkeään muutamana köyhän naisen vuoksi, varsinkin kun heidät oli jo ehditty pilata.”

Rutger hymyili väsyneesti ja kuiskasi: ”Kiitos, Heta.”

”Yrittäkää nukkua, herra”, Heta sanoi, niiasi ja kääntyi lähteäkseen.

”Odota”, Rutger kuiskasi ja Heta pysähtyi. Hänen takaansa kuului Rutgerin hiljainen ääni, joka kysyi: ”Muistatko kun me olimme lapsia, ja sinä olit juuri tullut taloon pikkupiiaksi? Sinä nukuit keittiössä muiden palvelijoiden kanssa, ja kuulin oven läpi kuinka itkit yöllä.”

Heta kääntyi katsomaan Rutgeriä. ”Totta kai minä muistan sen, herra. Monena yönä te haitte minut keittiöstä, ja me rakensimme majan teidän sänkyynne, ja sitten te kerroitte minulle hauskoja tarinoita kunnes nukahdin.”

”Jäisitkö hetkeksi istumaan seurakseni?”

Hymy häivähti Hetan huulilla, mutta sitten hän vakaivoitui. Hän väänteli rohtuneita, työnkovettamia käsiään ja sanoi: ”Herra, se ei varmaankaan olisi sopivaa. Rouva äitinne sanoo –”

”Mitä väliä?” Rutger puuskahti kiihkeästi. ”Mitä väliä millään enää on? Kai sinä tajuat, että ihan kohta ryssät tulevat oikeasti?”

Hetan silmät laajenivat. ”Mitä te oikein puhutte? Eivät ryssät voi mitenkään päästä tänne asti. Rouva ja kirkkoherra ja kaikki aina sanovat, että Venäjän armeija on kauhean vanhanaikainen ja epäjärjestäytynyt.”

”Ei ole enää. Tämä nykyinen tsaari Pietari on innokas uudistaja. Väitetään että nuorena miehenä hän kierteli valeasussa ympäri Eurooppaa, värväytyi työmieheksi linnoitustyömaille ja telakoille ja tutki uusimpia sotataktiikoita. Sitten hän palasi Venäjälle ja perusti sinne laivaston ja ensimmäisen oikean sotilasakatemian. Nyt heidän armeijansa on Euroopan parhaimmista. Sitä paitsi heillä on loputtomasti sotilaita.”

”Mutta eivät kai he voi voittaa Ruotsia? Kirkkoherra on usein sanonut, että Ruotsin pieni armeija on kokoonsa nähden maailman tehokkain armeija.”

Rutger naurahti katkerasti. ”Minä kerron sinulle nyt sotasalaisuuden: Ruotsin armeija on romahduksen partaalla. Edes meidän upseerien palkkoja ei ole maksettu enää aikoihin. Rivisotilaille ei riitä ruokaa eikä vaatteita, he karkaavat joukoittain. Ja nyt ryssät valmistelevat suurhyökkäystä Viipurista käsin. Sanoin eilen äidille, että meidän täytyy hankkia jostakin rahaa, siltä varalta että joudumme pakenemaan meren yli Tukholmaan.”

Heta aukoi ja sulki suutaan ja sanoi lopulta änkyttäen: ”E- entä – entä minä, herra? Kuinka minun käy?”

”No mutta totta kai me otamme sinut mukaan! Emme kai me hylkäisi uskollisinta palvelijaamme?”

Heta huokaisi syvään helpotuksesta. ”Herra, en tiedä kuinka voisin kiittää teitä.”

”Voisit jäädä hetkeksi seurakseni”, Rutger sanoi leikkisää sävyä tavoitellen, mutta hänen äänestään kuului pelko, ja hän vilkuili levottomasti huoneen varjoisia nurkkia, kuin niissä olisi vaaninut kauhunäkyjä.

”Hyvä on”, Heta sanoi. Hän ei uskaltanut istua vuoteen vieressä olevalle nojatuolille, sillä palvelijan ei sopinut käyttää herrasväen huonekaluja, joten hän istuutui hiutuneelle matolle vuoteen viereen.

”Kiitos, Heta”, Rutger kuiskasi, ja hänen katseensa sai Hetan värisemään. Pian Rutgerin silmäluomet painuivat kiinni, kurtistunut otsa silisi, ja hän vajosi lopen uupuneen ihmisen syvään uneen. Heta jäi istumaan paikoilleen, sillä hän ei uskaltanut liikahtakaan, ettei Rutger heräisi. Eikä Heta sitä paitsi edes halunnut mennä nukkumaan, hän tahtoi vain istua siinä ja katsella miehen komeita kasvoja.

Heta heräsi saranan narahdukseen. Hänen takamuksensa oli puutunut kovalla lattialla istuessa, eikä hän ensin tiennyt missä hän oli. Hän kohotti päätään vuoteen reunalta ja katsoi hämmentyneenä Rutgerin suljettuja silmäluomia, joilla aamuaurinko leikitteli. Ovelta kuului yskähdys. Heta kääntyi katsomaan ja näki Rutgerin äidin Fredrikan. Aamutakkisillaankin Fredrika oli kunnioitusta herättävä näky, sillä hän oli naiseksi hyvin pitkä, hänellä oli jylhät kasvopiirteet ja komea kyömynenä, ja hänen tukkansa oli yhä ruskea ja kiiltävä. Heta hypähti säikähtäneenä ylös, niiasi ja sopersi: ”Rouva, suokaa anteeksi, en kuullut kukon kiekuvan.”

Rutger hieroi silmiään ja sanoi unisesti: ”Huomenta, äiti hyvä. Älkää olko vihainen Hetalle. Hän joutui valvomaan vuoteeni äärellä, kun olin yöllä huonovointinen.”

”Kiitos, Heta”, Fredrika sanoi oudon kireästi. Otsa rypyssä Fredrika kumartui tarkastelemaan poikaansa ja kysyi: ”Lapsi rakas, kuinka sinä voit?”

”Minulla on jo ihan hyvä olo, luulen että jaksan lähteä kirkkoonkin”, Rutger vastasi.

”Oletko varma?”

”Äiti hyvä, ei teidän tarvitse hössöttää, voitte mennä pukemaan päällenne.”

”Hyvä on. Tule, Heta.”

Fredrikan makuukamari oli hieman Rutgerin huonetta pienempi, mutta samalla lailla kuluneen kaunis. Fredrika seisoi paitasillaan ryhdikkäänä kuin kuningatar. Harjaantunein sormin Heta nyöritti rouvan valaanluisen korsetin juuri sopivan tiukalle, niin että se kohotti rinnat ylös ja litisti vatsan, muttei haitannut hengittämistä. Heta polvistui ja sujautti Fredrikan jalkoihin seitinohuet silkisukat ja kiiltävät solkikengät. Sitten hän pujotti muhkean alushameen tämän pään ylitse.

Heta aikoi ottaa suuresta vaatekirstusta rouvan silkki-sen mustan surupuvun, jonka kangas oli nyppyyntynyt käytössä, mutta Fredrika sanoi: ”Ei sitä.” Heta katsahti rouvaa yllättyneenä, ja tämä selitti: ”Olen kyllästynyt mustaan, tahdon sen sinisen.”

Heta otti esiin tummansinisen silkkileningin, joka alkoi sekin olla jo aika kulunut, mutta se oli kuitenkin paremmassa kunnossa kuin surupuku. Saa-tuaan leningin ylleen Fredrika istuutui peilipöydän ääreen, ja Heta ryhtyi kampaamaan rouvan ruskeita kiharoita.

Fredrika tarkasteli Hetaa peilin kautta ja sanoi: ”On yksi seikka, josta meidän pitäisi puhua.”

”Mikä seikka, rouva?”

”Heta, minä ymmärrän, että sinä ja Rutger olette tunteet toisenne lapsesta asti, mutta te ette ole enää lapsia. Sinä olet kaunis nuori nainen, ja sinun täytyy suojella mainettasi. Ilkeät ihmiset voivat alkaa juoruilla, jos kuulevat, että vietit puoli yötä isäntäsi kamarissa.”

Hetan kasvoja kuumotti, hän katsoi kenkiensä kulu-neita kärkiä ja änkytti: ”O– olen pahoillani, rouva, olin ajattelematon.”

”Ei se mitään. Ai niin, olin unohtaa, tänäänhän on pestuusunnuntai. Meidän täytyy keskustella sinun pestuukontrahdistasi.”

Kampa putosi Hetan kädestä lattialle. Hän oli aivan unohtanut, että oli pestuusunnuntai, eli se päivä vuodesta, jolloin palkolliset saivat jättää palveluspaikkansa ja etsiä uuden paikan seuraavaksi vuodeksi. ”Ro– rouva, ette kai te aio hankkiutua minusta eroon?” hän kysyi kauhuissaan.

”Ei, en minä sitä tarkoittanut. Totta kai me pes-taamme sinut ensi vuodeksi, ja sitä seuraavaksi, ja niin edelleen. Otin asian puheeksi vain siksi, koska ajattelin antaa sinulle uuden puvun osana palkkaasi.”

Heta huokaisi syvään helpotuksesta ja sanoi: ”Kiitos, rouva, mutten minä tarvitse uutta pukua, tämä nykyinen on vielä ihan hyvässä kunnossa.”

”Voit ottaa sen mustan”, Fredrika lupasi.

Hetan suu lokahti auki. ”Mutta sehän on aitoa silkkiä! En minä uskaltaisi käyttää sitä.”

”Älä puhu hupsuja vaan sovita sitä! Pienensin sen sinua varten.”

Heta riisui kuluneen villapuvun yltään ja otti vapisevin käsin esiin mustan leningin. Silkki oli kuin viileää vettä hänen karkeita sormiaan vasten. Varovasti hän pujotti kahisevan vaatteen ylleen ja kurkisti peiliin. Heta tuskin tunsi itseään. Fredrika oli taitava ompelijatar, ja vaate istui miltei täydellisesti, vain vyötärön kohdalta kangas pussitti hieman, mutta sitä tuskin huomasi. Kulumista huolimatta leninki oli hyvin elegantti, kellään muulla palvelijattarella ei ollut niin hienoa pukua.

”Rouva, kiitos!” Heta huudahti, ja ennen kuin hän ehti tajuta mitä teki, hän oli kapsaltanut Fredrikan kaulaan. Heta astahti äkkiä kauemmas ja sanoi nolona: ”Anteeksi, rouva, en tiedä mikä minuun meni.”

Mutta Fredrika hymyili ja sanoi: ”Tiesin että pitäisit siitä.”

Hetken kuluttua Heta astui keittiöön, missä piika Lusi hääri hellan ääressä ja renki Niilo lisäsi juuri puita uuniin. Heta rykäisi. ”Huomenta! Te olette ehkä unohtaneet, että tänään on pestuusunnuntai.”

Lusi katsoi vaivaantuneena lattiaa, ja punainen suor-tuva valahti hänen kasvoilleen. Niilo nojaili seinään pienenä ja hontelona ja sanoi: ”Emme me ole sitä unohtaneet, rouva emännöitsijä.”

”Vai niin. Olin varma että olitte unohtaneet, kun käyttäyditte viime yönä niin typerästi.”

”Miten niin typerästi?” Niilo kysyi.

”Sinä olit ryöminyt Lusin kanssa saman huovan alle, minä näin! Ja niin näki isäntämmekin. Ja sitten sinä vielä menit loukkaamaan häntä! Mitä jos herra päättää, ettei tahdokaan pestata teitä ensi vuodeksi?”

Niilo kohautti harteitaan. ”Sama se, me emme kuitenkaan aio jäädä tähän taloon enää ensi vuodeksi, sillä me aiomme mennä naimisiin.”

Hetan suu loksautti auki, hän katsoi piikaa ja renkiä ja älähti: ”Mitä ihmettä? Minne te aiotte mennä?”

Niilo kohotti leukaansa ylpeästi. ”Me otamme hal- tuun jonkin aution talon ja ryhdymme viljelemään maata. Sitten minä saan olla isäntänä omassa talos- sani, ja Lusi on emäntänä, eikä meidän tarvitse passata herrasväkeä.” Hän kääntyi kannoillaan ja marssi ulos keittiöstä.

Heta kääntyi Lusin puoleen ja kysyi: ”Lusi, oletko sinä ihan varma tästä? Kai sinä tajuat, että Niilon vai- mona joudut asumaan jossain saastaisessa savutuvassa, raatamaan pellolla ja näkemään nälkää?”

Lusi kohtasi Hetan katseen vakavana ja sanoi: ”Minä rakastan häntä.”

Heta naurahti epäuskoisesti ja pudisti päätään.

”Etkö sinä ikinä haaveile rakkaudesta?” Lusi kysyi.

Äkillisen suuttumuksen vallassa Heta tiuskaisi: ”Mikä kysymys tuo nyt oli? Ole hyvä ja jatka töitäsi. Tämän päi- vän ajan sinä olet vielä tämän talon palveluksessa!”

Heta astui ulos mutaiselle pihamaalle, jota täplittivät syksyn keltaiset lehdet. Luutnantin virkatalo oli kookas, yksikerroksinen hirsirakennus. Seinät oli maalattu punamullalla ja kuistin pylvää ja ikkunanpuitteet lyijyvalkoisella, joka hilseili jo pahasti. Suorakaiteen muotoista pihamaata rajasivat harmaaseinäinen talli, luhtiaitta ja puuliiteri. Jonkin matkan päässä erillään oli pieni pirtti, jonka pihalla hääri uskollinen vuokraveljelijä Pentti Matinpoika. Hän oli maahisen näköinen kumarselkäinen ukko, joka oli käyttänyt samaa karvalakkia ja ruskeanharmaata takkia jo ainakin kymmenen vuoden ajan.

Niilo oli valjastanut hevosen katettujen vaunujen eteen, hän istui itse kuskipukilla suitsia pidellen, ja Lusi istui hänen vierellään. Rutger ja Fredrika kapusivat sisälle vaunuihin, ja Heta sai istua Fredrikan viereen. Vaunut nytkähtivät liikkeelle ja ajoivat verkkaisesti pitkien kapeaa pihatietä, jonka molemmilla puolilla levittäytyivät alastomat, harmaat pellot. Vaunut kääntyivät kylänraitille, jonka molemmilla puolilla oli matalia, harmaaseinäisiä savupirttejä. Pihoilla liikkui talonpoikia harmaanpuhuvissa vaatteissaan. Siellä täällä vilahti joku ränsistynyt autiotalo, joka oli autioitunut katovuosien aikaan, kun kolmannes kylän asukkaista oli kuollut nälkään. Yhden autiotalon kohdalla Heta kuuli Niilon sanovan Lusille: ”Tuo näyttää aika hyväkuntoiselta, vai mitä?”

Heta katsoi Rutgeriä ja Fredrikaa ja sanoi arasti: ”Anteeksi, mutta minulla olisi asiaa.”

Fredrika katsoi Hetaa hieman yllättyneenä, sillä emännöitsijä puhui yleensä vain kun häntä puhuteltiin. ”Mitä asiaa, Heta?”

”Niilo ja Lusi kertoivat minulle, etteivät he aio pestautua palvelukseen enää ensi vuodeksi. He aikovat mennä naimisiin ja hankkia oman talon.”

”Mutta miksi ihmeessä?” Fredrika huudahti tyrmistyneenä.

Rutger hymyili ilikurisesti ja kysyi ääntään madaltaen: ”Onko Lusille sattunut vahinko?”

Heta katsoi vaivaantuneena rohtuneita käsiään ja sanoi: ”En usko, herra. Ilmeisesti he vain haluavat mennä naimisiin.”

Fredrika huokaisi. ”Ei kai sille sitten voi mitään, eikä meillä joka tapauksessa olisi varaa palkata Lusia enää ensi vuodeksi. Mutta uusi renki meidän täytyy löytää, eikä se ole helppoa näin sota-aikana.”

Kylän keskellä kohosi ikivanha kivikirkko, jonka kal-
kitut seinät loistivat auringossa häikäisevän valkeina. Kirkon ovilla tungeksi rahvasta vaihtamassa kuulumisia, mutta kaikki väistivät vaistomaisesti Rutgeriä ja Fredrikaa. Eteishuoneessa joukko paljasjalkaisia pojankolttiaisia kääntyi toljottamaan, kun Rutger nilkutti keppeineen ohitse. Pojat osoittelivat tirskuen sormillaan, ja yksi heistä kuiskasi äänekkäästi: ”Katsokaa, raajarikko! Vaivainen!” Rutger säpsähti kuin häntä olisi läimäytetty,

mutta hän ei kääntynyt katsomaan, jatkoi vain kävelemistä kuin ei olisi kuullut mitään.

Fredrika ja Rutger istuutuivat paikoilleen eturiviin, Fredrika vasemmalle naisten joukkoon ja Rutger oikealle miesten puolelle. Heidän takanaan istuivat kirkkoherran perheenjäsenet ja näiden takana talonpoikien suuri, harmaa joukko. Kirkon istumajärjestys määräytyi sen mukaan, kuinka paljon maata kukin omisti. Talonpoikien takana istui pari torpparia ja vuokraviljelijää mukaan lukien luutnantin virkatalon vanha Pentti. Aivan viimeisissä riveissä istuivat palkolliset, ja Hetan oli istuttava heidän joukkoonsa.

Muilla palvelustyöillä oli yllään karkeasta villakankaasta valmistetut hameet ja nyöriliivit, ja mustassa silkkipuvussa Heta erottui joukosta. Yksi piika loi häneen kateellisen katseen ja kuiskasi vierustoverilleen: ”Mitähän tuo hienohelma on antanut isännälleen, kun on saanut noin tyyriin puvun?” Kuului tukahtunutta hihi-tystä. Hetan sylissä lepäävät kädet puristuivat nyrkkiin.

Piiat jatkoivat ilkeää kuiskutteluaan, ja Heta koetti olla kiinnittämättä heihin huomiota. Hän antoi katseensa vaeltavaa käytävän toiselle puolelle, missä nuoret renkipojat istuivat rivissä. Heitä oli kovin vähän, sillä suurin osa köyhistä nuorukaisista oli jo ajat sitten houkuteltu tai pakotettu rintamalle. Yksi vaatimattomaan sarkapukuun pukeutunut vaalea renki vilkuili Hetaa ihailua sinisissä silmissään, ja se tuntui Hetasta hyvältä, vaikkei hän ollutkaan yhtään kiinnostunut mokomasta resupekasta.

Kirkkoherra Liljenius oli pitkä mies, ja mustassa kaavussaan hän näytti hyvin dramaattiselta seistessään saarnastuolin korkeuksissa. Hänen voimakaspiirteiset kasvonsa hehkuivat tunnetta, kun hän julisti kumisevalla äänellä: ”Viisitoista vuotta sitten Herra päätti rangaista meitä syntisiä, ja Hän lähetti hallan tuhoamaan sadon. Ja halla tuhosi sadon myös seuraavana vuotena, ja sitä seuraavana, ja koittivat ennennäkemättömän ankarat katovuodet!”

Täpötäydessä kirkkosalissa alkoi tulla kuuma, ihmiskehoista leviävä tunkkainen lämpö ympäröi Hetan, ja hänen oli vaikea hengittää. Hän kysyi mielessään: *Miksi Herra antoi minun äitini kuolla? Varmasti äiti oli syntinen nainen, mutta ansaitsiko hän todella kiduttavan nälkäkuoleman?*

Kirkkoherra Liljenius innostui yhä enemmän, hän huitoi käsillään ja heilui puolelta toiselle, niin että liperit väpättivät. ”Mutta me emme ottaneet opiksemme! Me jatkoimme syntistä elämäämme, ja nyt Herran rangaistus uhkaa meitä taas!”

Kirkkokansa liikehti penkeissä levottomasti. Hetan vieressä istuvalla piikatytöllä oli silmät kyynelissä, ja joku nyyhkytti hiljaa.

Nyt Liljenius huusi suoraa huutoa: ”Venäjä on jo valloittanut Karjalan, idän villit kasakat riehuvat siellä ja raahaavat kokonaisia kyläkuntia orjuuteen! Totisesti, minä kehotan teitä, tehkää parannus, ja rukoilkaa että Jumala säästäisi teidät!”

Vihdoin jumalanpalvelus päättyi, ja hälisevä kirkkovaiki purkautui pihalle. Pestuusunnuntaina oli tapana, että työtä etsivät palkolliset asettuivat riviin kirkon seinustalle. Nuoret piiat ja rengit oikoivat vaatteitaan ja yrittivät näyttää mahdollisimman ryhdikkäiltä ja reippailta. Talonpojat kulkivat palkollisten rivin ohitse ja kyselivät: ”Mitä sinä osaat tehdä? Paljonko palkkaa pyydät?” Heta oli kiittolinen, kun hänen ei tarvinnut seistä siinä rivissä ihmisten tuijotettavana, sillä hänhän saisi jatkaa samassa talossa.

Harmaapukuisten talonpoikien keskellä vaelteli vieras nuori nainen. Hänellä oli yllään mustasta silkistä valmistettu surupuku, joka muistutti Fredrikan vanhaa leninkiä, paitsi että vaate kiilteli uutuuttaan. Naisella oli raikkaat nuoret kasvot, täyteläiset punaiset huulet ja kihara, vaaleanruskea tukka. Hänen hattuaan koristi riikinkukon sulka. Hienosta asusta huolimatta naisen olemuksessa oli jotain oudon rahvaanomaista, kun hän harppoi väkijoukon läpi pitkin askelin ja tyrkki ihmisiä tieltään kuin mikäkin torimuija. Hetan kohdalla hän hymyili leveästi ja kysyi suomeksi: ”Oletko sinä emännöitsijä Heta Liisantytär?”

”Kyllä, rouva”, Heta vastasi ja niiasi tuntien olonsa hieman kiusaantuneeksi. Hän inhosi nimeä Liisantytär, sillä siitä kaikki tiesivät, että hän oli äpärä, jolla ei ollut oikeutta isänsä nimeen.

”Minä olen leskirouva Vappu Hannuntytär, laivanvarustaja Turusta”, nainen sanoi. Kun Hetan silmät levisivät hämmästyksestä, Vappu nauroi ja selitti: ”Mieheni

KASVU MAAORJUUDEN KAUTTA VAHVAKSI NAISEKSI.

Vuosi 1712. Nuori Heta työskentelee emännöitsijänä luutnantti Rutgerin virkatalossa. Heta on tuntenut Rutgerin, paronitar Fredrikan pojan, lapsesta asti. Hän tuo lohtua sodassa loukkaantuneelle Ruotsin armeijan sotilaille, joka unissaan elää uudelleen todeksi Viipurin kauhunäkyjä ja valveilla pelkää tsaari Pietarin uudistaman Venäjän armeijan suurhyökkäystä. Toivoa antaa paon mahdollisuus meren yli Tukholmaan turvaan.

Kun käy selväksi, että Ruotsin kuningas on hylännyt Suomen ja Tukholmaan pääsevät vain ne, joilla on siihen varaa, alkaa palvelusväellä ja talonpojilla uusi orjuuden värittävä aika. Edessä siintää muuttuva maailma, jossa syntyperä ei enää määritä kohtaloa. Voisiko se olla mahdollista myös Heta Liisantyttärelle, jolla ei syntymässä ollut oikeutta edes isänsä nimeen?

Isonvihan aikaan sijoittuva historiallinen romaani kertoo maaorjasta vahvaksi naiseksi kasvavan Heta Liisantyttären tarinan. Kokoaan suurempi upeakielinen esikoisromaani on samalla luokkaromaani, joka liikuttaa henkilölähteisellä historiakuvauksellaan ja nostamalla esille sota-ajan naisten asemaa.

ISBN 978-952-850-669-0

84.2

www.docendo.fi

DOCENDO